

УДК 3.07:35.75:316.3:352/353

Ю. Ганущак

МОДЕЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ ЯК ЕТАП ПІДГОТОВКИ РЕФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ

Описано практичні заходи що моделювання нового адміністративно-територіального устрою України в частині формування громад, етапи їх вирішення. Запропоновано підходи до моделювання нових районів. Подано узагальнені результати проведених моделювань.

Ключові слова: адміністративно-територіальний устрій, адміністративно-територіальні одиниці, моделювання адміністративно-територіального устрою, громада, район, округ.

Із набуттям незалежності Україна зазнала ґрунтовних змін суспільно-політичного та економічного устрою, що, своєю чергою, потребували впорядкування адміністративно-територіального устрою держави задля забезпечення ефективного управління територіями і суспільними ресурсами, підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу територій як засобів підвищення рівня життя населення незалежно від місця їх проживання. Затягування здійснення реформування адміністративно-територіального устрою призупиняє спроби вивести країну на шлях динамічного розвитку, активізувати розвиток територій і місцевих громад. Розпочаті спроби проведення адміністративно-територіальної реформи – обґрунтування необхідності визначення, концептуальних засад і шляхів практичної реалізації – не отримали практичного звершення через брак політичної волі і, що не менш важливо, через недостатньо відпрацьовані модельні варіанти і механізми їх реалізації, пілотні опрацювання моделей і їх позитивне сприйняття місцевими громадами і владами.

Науково-методологічне і методичне опрацювання реформування адміністративно-територіального устрою є першою і дуже важливою умовою успішного його здійснення. Проблемам проведення адміністративно-територіальної реформи присвячена низка досліджень А. Ахламова, С. Гриневецького, М. Дністрянського, В. Малиновського, В. Куйбіди, В. Нудельмана, А. Павлюк, М. Пістуна, В. Поповкіна, А. Ткачука, О. Топчієва, М. Фашевського, Л. Чернюк та інші [1 – 5], у яких можна виокремити такі концептуальні підходи: реформування регіонального рівня, прибічником якого є С. Гриневецький [6], та проведення змін лише на базовому та субрегіональному рівнях, такої ж думки дотримуємось ми та інші дослідники [7 – 9].

Успішність проведення будь-яких реформ залежить від того, наскільки обґрунтованими є концептуальні основи. Неминуча критика практичних кроків, особливо проблемних у соціальному аспекті та ризикованих в політичному, може призвести до їх призупинення чи навіть згорання, як це вже не раз траплялось в Україні. Саме тому одним із критеріїв стійкості вибраної моделі є відсутність інших рівнозначних варіантів. Інший, обов’язковий елемент, – відпрацювання елементів реформи на окремих пілотних прикладах. Питанням методичних підходів до моделювання громад і районів, а також аналізу проведених пілотних реформ громад базового рівня, пропозиціям щодо

удосконалення методики моделювання адміністративно-територіальних одиниць (далі – АТО) та механізмів її здійснення і присвячена ця стаття.

Проведення реформи адміністративно-територіального устрою неможливо здійснити без попереднього ґрунтовного моделювання нових АТО. Це дозволить уточнити основні концептуальні положення, деталізувати, визначити вузькі місця, межі відхилення від визначених критеріїв, оцінити їхні масштаби, а також загрози для реалізації всього комплексу заходів. Проведення моделювання дозволяє здійснити аналіз сукупності нових АТО, визначити їхні спільні та відмінні риси, розробити рекомендації до законодавства для всіх секторів соціальної організації. Особливо це важливо для корекції бюджетного законодавства – однієї з цілей реформування адміністративно-територіального устрою щодо підвищення ефективності використання публічних коштів.

Моделювання передбачає визначення обрисів нових адміністративно-територіальних одиниць на адміністративній карті. За цього необхідно дотримуватись умов неперервності та повноти заповнення простору, відсутності анклавів та ексکلів АТО. Таке моделювання вже здійснювалось для окремих територій [10 – 14], однак для прийняття остаточного рішення про затвердження запропонованої методології роботи мають бути здійснені для всієї території України, за винятком, можливо, лише тих територій, де Конституцією чи законами передбачено окремий порядок організації влади (Київ, Севастополь та зона відчуження Чорнобильської АЕС). Хоча і щодо них повинні бути розроблені рекомендації щодо формування такого адмінтерустрою, який би забезпечував максимально близьке правозастосування, як для всієї іншої території України.

Під час здійснення реформи АТУ регіони недоцільно міняти, оскільки вони за своїми параметрами повністю відповідають умовам ЄС щодо адміністративно-територіальних одиниць регіонального рівня NUTS-2 [15]. Суттєвим змінам підлягають громади та райони. За цього, як сам адміністративно-територіальний устрій, так і окремі АТО повинні задовольняти низку критеріїв, які забезпечують стабільність новоутвореної системи, стійкість до політичних, демографічних та економічних викликів [16, 17].

Моделювання громад. На нашу думку, найбільш оптимальним є соціально-економічний варіант формування громад, який передбачає об'єднання поселень навколо центрів економічної діяльності [18]. Як виняток, на випадок значної віддаленості таких центрів (понад 30 км) громади можуть формуватись навколо сіл, що, зазвичай, знаходяться в центрі такої громади. Методологія формування громад [19] передбачає такі етапи:

1-й етап. Визначаються перспективні центри громад як центри економічного притягання:

– однозначно центрами громад визначаються існуючі міста обласного значення та районні центри;

– міста районного значення, села, селища, що безпосередньо близькі до більших міст, можуть бути визнані центрами громад, якщо на їхній території відбувається економічна активність і в них є відповідна бюджетна інфраструктура. В іншому випадку ці поселення входять у межі громади з потужнішим центром.

2-й етап. Визначаються зони впливу центрів громад (10 – 15 км від центру). При хороших дорогах вказана зона може бути до 20 км. Зазвичай межі кожної громади визначаються рівновіддалено до різних центрів. Якщо між географічно ближніми поселеннями немає дороги, то такі поселення належать до різних зон впливу. Це

обмеження стосується також поселень, розділених природними перешкодами – річками, ярами, горами, великими лісовими масивами.

3-й етап. Визначаються інші потенційні центри економічного росту – містечка, селища, великі села, що перебувають на відстані понад 10 км від вибраних раніше центрів, або ж за межами зон їх впливу.

4-й етап. Для території, що не попадає в зону дії центрів економічного росту (бюджетна інформація вказує на відсутність економічної активності), у поселеннях із відносно високою чисельністю мешканців (понад 2 тис. осіб) перевіряється присутність соціальної інфраструктури. За присутності останньої ці поселення можуть визначатися центрами громад.

5-й етап. За умови розміщення деяких поселень більше ніж 20 км від обраних центрів, або ж ускладненої комунікації з ними (погані шляхи, перешкоджають гори, річки), серед таких поселень може бути вибрано окремий центр громад. У цьому випадку центром громади бажано призначити поселення, що знаходиться у географічному центрі, навіть якщо це не найбільше з-посеред інших поселення. Однак треба пам'ятати, що капіталовкладення в інфраструктуру такої громади будуть доволі високими.

6-й етап. Під час вибору межі між громадами, у яких однакові відстані до краю, пріоритет доцільно надавати центрові, що має кращу бюджетну інфраструктуру, чи розміщений у межах існуючого адміністративного району.

7-й етап. Якщо міста знаходяться близько одне біля одного, але економічно та соціально самодостатні, то вони стають окремими центрами громад. Це не стосується випадку, коли поряд розміщені місто та селище, у цьому разі центром визначається місто.

8-й етап. Під час визначення поселень, що групуються навколо центрів притягання доцільно враховувати як дорожню інфраструктуру, так і історичні та етнічні особливості. Зокрема, потрібно враховувати адміністративно-територіальний устрій довоєнного періоду, в час на лежання певних українських територій до Австрійської, Польської чи Російської держав.

Визначаючи межі громад, доцільно дотримуватися таких рекомендацій:

- існуючі сільські ради, як найстійкіші утворення, вкрай не бажано розривати;
- межі областей змінюються лише в особливих випадках: якщо необхідно виконати умову нерозривності території області як АТО;
- межі громад можуть перетинати існуючі межі районів, якщо за цього поселення опиняються ближче до центрів громад;
- доцільно, щоб площі новоутворених громад були співмірні;
- потрібно подбати про те, щоб дороги, які з'єднують поселення, перебували в межах громади;
- між громадами не повинно бути “білих плям” (це не стосується зони відчуження біля Чорнобиля).

Протягом 2009 р. обласні державні адміністрації 23-х областей* здійснили моделювання громад згідно з методичними рекомендаціями Мінрегіонбуду [20], що повністю підтвердили життєвість концептуальних засад реформування АТУ. За цього

---

* АРК запропонувала власні рішення щодо реформування АТУ, однак пропозицій щодо того, як саме буде функціонувати система органів влади у запропонованій ними пропозиції, подано не було. Житомирська ОДА запропонувала рішення, які не відповідають концептуальним засадам реформи АТУ.

співпадання центрів громад у розрахунках областей та здійснених Міністерством було на рівні 95%.

Практично всюди відпрацювання завдання щодо моделювання відбувались за таким чином:

1-й етап – “найшвидше”. Пропонувались рішення, які в 2005 р. були зроблені в рамках планування реформування адміністративно-територіального устрою під керівництвом Р. Безсмертного. Громади були промодельовані відповідно до соціального варіанту їх формування, тобто лише за фактом наявності соціальної інфраструктури. На цьому етапі місцевим спеціалістам вказувалось на нестійкість системи, неоднозначність рішень, великі політичні ризики.

2-й етап – “простіше”. На цьому етапі спеціалісти ОДА представляли плани формування громад у межах існуючих районів. Недоліком такого рішення є наявність декількох центрів економічного тяжіння, що в перспективі створюватиме точки внутрішньої напруги і розриву АТО.

3 етап: “це цікаво”. Пропозиції з областей практично відповідають рекомендаціям Мінрегіонбуду, за винятком окремих громад, підстави формування яких не переконливі. Очевидно, що тут мають значення певні суб’єктивні фактори.

4-й етап: “це потрібно”. Фахівці пропонують уточнені рішення, доволі детально пояснюючи ситуацію на території – виробничі, соціальні зв’язки, транспортні комунікації, майбутні точки вкладення коштів та можливі вигоди.

Загалом робота над моделюванням громад супроводжувалася низкою ускладнень. Не в усіх областях робота проводилася достатньо активно. На жаль, у деяких регіонах сформувався стереотип, що “в центрі нічого пугнього запропонувати не зможуть”. Але після особистої зустрічі з керівниками робочих груп (здебільшого це були заступники голови ОДА, а інколи – самі керівники ОДА) суб’єктивні фактори, переважно, усувались і робота активізувалася. У деяких областях, наприклад, завдання ставились перед невідповідними підрозділами, що уповільнювало його виконання. Також суттєво вплинули на це суб’єктивні та політичні фактори.

Під час проведення робіт із моделювання у більшості областей сформувались групи фахівців та керівників, які доволі активно сприйняли концептуальні засади реформування і підтримали їх. Від таких спеціалістів надійшла низка цікавих пропозицій щодо уточнення параметрів майбутніх АТО, етапів впровадження реформи, ризиків, можливостей, загроз.

Доцільно розглянути основні спостереження, проблеми та пропозиції, про які повідомляли з регіонів.

По-перше, існують місцевості, де неможливо сформувати повноцінну громаду з доступністю до центру до 15 км. Це, насамперед, віддалені села, що знаходяться у горах, у долинах, у заболочених місцевостях. За цього великих сіл, що могли б стати центрами громад і об’єднати довкола себе ближні малі села, теж немає. У цьому випадку пропонувалось приєднати ці села до ближчих міст із урахуванням вимоги, щоб відстань до них усе-таки не перевищувала 30 км. Водночас, пропонувалось створення в таких селах так званих “опорних точок”, де мали б розміщуватись основні бюджетні установи, покликані забезпечити прийнятну часову доступність: пожежна і швидка допомога, школа. Таке рішення найприйнятніше там, де висока самозайнятість населення. В іншому випадку неминучою буде депопуляція території. Саме тому створення окремої громади тут може бути виправдане з політичних

міркувань, незважаючи на високі витрати на інфраструктуру та утримання органів управління.

По-друге, на околицях великих міст, здебільшого обласних центрів, є низка містечок, селищ, великих сіл, які могли б стати самостійними центрами громад. Зазвичай відстань від них до великого міста становить 10 – 15 км. Їх особливістю є те, що вони будувались навколо якогось промислового підприємства чи військової частини, і рівень їх урбанізації доволі високий. Мешканцям такого поселення досить складно погодитись, що у містечку головною владною особою буде староста, а не повноцінний орган влади. У такому випадку пропонувалося проаналізувати, де саме працюють мешканці таких поселень, тобто дослідити маятникову міграцію, щоб вирішити дилему: вважати таке поселення самостійним центром економічного тяжіння чи “спальним районом” мегаполіса. Одним із критеріїв за цього може виступати вартість землі. Якщо вона плавно, без особливих “прогинів”, спадає в напрямку від міста до поселення – це свідчить, що бізнес орієнтується саме на місто, не вважаючи це поселення важливим місцем для вкладення капіталу.

По-третє, межі нинішніх сільрад здебільшого фіксувались відповідно до користування, що на сьогодні не завжди є оптимальним. Адже землі, якими раніше користувалися колгоспи, а нині перебувають у приватній власності чи орендуються сільгоспідприємствами, не завжди компактно розташовані. Іноді на землях якогось користувача перебуває не одна громада. У цьому випадку для цілей визначення меж юрисдикції громади застосовуються діаграми Воронова, тобто метод обчислення, який використовується за умови, коли відстані від усіх поселень до “свого” центру менші, ніж до “чужого” [21]. За цього, насамперед, беруться до уваги не соціальні, а географічні фактори: водні перешкоди, водорозділи, шляхи сполучення, рельєф. Доволі переконливим аргументом є пропозиція провести аналіз цін на землю: межа між громадами визначається там, де найнижча ціна землі.

По-четверте, у низці областей віднесення певних поселень до іншої області виглядає не цілком логічним. Це стосується випадків, коли відстані до центру економічного розвитку, що розташований у “чужій області” є меншими за відстані до “свого” центру. За цього мешканці активно використовують бюджетну інфраструктуру містечка сусідньої області. Існують також випадки, коли села, з огляду на географічні особливості (рельєф, річки), природно тяжіють до сусідньої області. Також доцільно зважати на автотранспортну мережу, коли відстань до “свого” центру на карті невелика, але дорога відсутня. Наразі рішення цих питань з політичної точки зору ускладнені, адже “обласна еліта” пильнує за збереженням “status quo” території області. Треба мати на увазі, що саме обласний рівень буде головною рушійною силою проведення реформи, і тому піднімати питання про зміну обрисів областей нерозумно. Проте розвиток таких громад вимагатиме суттєвих капіталовкладень, питання про які вирішуватиметься переважно на рівні обласного бюджету, що спонукатиме сусідні області на компромісне рішення.

Результати моделювання громад, підтвержені розпорядженнями ОДА* (не беручи до уваги Києва та Севастополя), представлені у табл. 1.

Окремо було промодельовано створення громад на території адміністративного утворення Севастополя, яке пропонується назвати “спеціальний округ Севастополь”. Запропоновано створення п’яти громад із центрами в Севастополі, Інкермані, Балаклаві,

---

* Що стосується АРК та Житомирської області, то були взяті результати моделювання робочої групи Мінрегіонбуду.

Качі та Орлиному. Окрім Севастопольської громади, що складається лише з міста Севастополь у межах його забудови, всі інші громади мають кілька поселень [22].

Таблиця 1

Результати моделювання громад, здійснені у регіонах України у 2009 р.

Тип громади	Населення		Кількість громад		Кількість поселень	Середня кількість поселень у регіоні	Середня кількість населення в громаді, осіб	Середня площа регіону, км ²
	осіб	%	усього	%				
Міські	31687	73	397	29	10523	27	79,8	514
Селищні	7851	18	513	37	11042	22	15,3	433
Сільські	4093	9	480	35	7173	15	8,5	370
Всього	43632	100	1390	100	28738	21	31,4	435

Примітка: складено автором.

Отримані результати свідчать про достатньо велику кількість сільських громад – понад третину. Очевидно, що під час моделювання на місцях подекуди мали впливи суб’єктивні підходи, адже з економічної точки зору вони неефективні, оскільки не матимуть стабільної підприємницької бази. Проблематичною є їх стійкість щодо демографічних викликів. Однак такі громади потрібні там, де доволі великі відстані до міст та селищ. Вони виконуватимуть роль осередків надання соціальних послуг. У іншому випадку територія, яка не попадає в зону економічної активності, буде приречена на поступову деградацію.

Водночас необхідно обмежити прагнення до подрібнення громад. Найкраще це можна забезпечити через вимоги до бюджетних показників. Доцільно, щоб сільські громади мали доходи принаймні не менші за половину середнього рівня по Україні серед сільських громад із розрахунку на одного мешканця. Детальне моделювання майбутніх бюджетів сільських громад засвідчило, що майже 80 з них не вписуються в такі норми. Здебільшого це стосується гірських місцевостей, де об’єднання громад важко здійснити з огляду на природні перешкоди. Проте вищевказані обмеження все одно потрібно запроваджувати, однак застосовувати їх потрібно не раніше, ніж через п’ять років: коли вже відбудеться становлення громади і відчуватимуться переваги нового адміністративно-територіального устрою.

Доцільно зазначити, що в більшості областей змодельовані громади доволі добре вписуються в межі адміністративно-територіальних утворень, які існували раніше, зокрема й за радянської доби.

Моделювання районів. На жаль, в 2009 р. моделювання районів в областях не проводились. Це пояснюється як політичними обставинами (побоювання, що на районному рівні після оголошення про його неминуче реформування виникне прихований спротив, що межуватиме зі саботажем), так і технологічними (моделювання районів можливо було робити тільки після моделювання громад і ґрунтового їх аналізу). Окрім того, на той час ще не було остаточно вироблено найсуттєвіші параметри району, що могли би бути адекватно та однозначно сприйняті всіма зацікавленими сторонами. Моделювання громад було практично завершено наприкінці 2009 р., але в лютому 2010 р.

команда, що працювала над підготовкою реформи, була усунута, а роботи із моделювання районів у Мінрегіонбуді були згорнуті.

Доцільно розглянути запропонований розподіл громад і районів (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл громад і районів у областях України

№ з/п	Регіони	Громади	Райони
1	АРК	54	6
2	Вінницька	61	4
3	Волинська	52	4
4	Дніпропетровська	66	5
5	Донецька	52	5
6	Житомирська	58	4
7	Закарпатська	43	4
8	Запорізька	51	5
9	Івано-Франківська	51	3
10	Київська	54	3
11	Кіровоградська	53	3
12	Луганська	61	5
13	Львівська	62	6
14	Миколаївська	52	4
15	Одеська	76	4
16	Полтавська	56	4
17	Рівненська	49	3
18	Сумська	57	5
19	Тернопільська	39	3
20	Харківська	72	4
21	Херсонська	69	3
22	Хмельницька	46	3
23	Черкаська	62	3
24	Чернівецька	26	2
25	Чернігівська	68	4
Всього		1384	99

Примітка: складено автором.

Прийняття у вересні 2011 р. Закону України “Про проведення експерименту в галузі охорони здоров’я в Донецькій, Дніпропетровській, Вінницькій областях та місті Києві” актуалізувало роботи із моделювання районів, адже новими районами в системі АТУ (рівень організації управління вторинною ланкою медичних послуг) є так звані “госпітальні округи”. Саме потреба в організації ефективного управління зумовлює такі вимоги до госпітальних округів:

1. *Кількість потенційних пацієнтів округу повинна бути достатньою для нормативного навантаження на медичне обладнання та на медперсонал.*

Прийнято вважати, що районні лікарні закриваються внаслідок зменшення їх фінансування. Насправді ж, як і у випадку зі школами, районні лікарні не витримують конкуренції з подібними закладами в містах обласного значення, передусім, у великих містах, де краща апаратура, досвідченіші кадри, а досвід, як відомо, набувається шляхом багаторазового повторення певних дій. Очевидно, що такого навантаження в районній лікарні, яка обслуговує 20 – 30 тис. мешканців, насправді немає. Те ж стосується медичного обладнання, яке повинно постійно експлуатуватися, щоб бути ефективним. Як доводить практика організації страхових медичних округів в багатьох країнах, такі округи стають рентабельними після охоплення 150 тисяч потенційних пацієнтів. Це і є нижньою межею формування госпітального округу, тобто району.

2. У госпітальному окрузі повинні лікуватись усі випадки хвороб, визначені нормативними актами МОЗ такими, що належать до вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги.

Ця вимога відповідає критерієві створення АТО, що передбачає повний і виключний перелік повноважень. Щодо медицини, такий перелік важко, але необхідно виробити, адже в такому випадку не буде потреби в індивідуальному підході до кожного округу, який так подобається деяким чиновникам. Наразі перші кроки зроблені: у низці нозологій розроблені медичні протоколи лікування, що дає можливість достатньо чітко визначити межу поділу медичної допомоги на спеціалізовану (вторинний рівень) та високоспеціалізовану (третинний рівень). Спеціалізована допомога повинна повністю вкладатися у рамки виконання лікарського протоколу. Всі особливі випадки, наприклад, лікування резистентних форм, підпадають під третинний рівень. Завдяки цьому достатньо ефективно використовуються кошти, оскільки пацієнт, якому надали допомогу на первинній стадії, обходиться бюджету у п'ять разів дешевше, аніж той, який попав на лікарняне ліжко в госпітальному окрузі. Тому чітке розмежування (зокрема адміністративне) видів надання таких послуг та умов, за яких пацієнт передається з одного рівня на інший, є складовою не тільки медичної реформи, але й реформи організації публічної влади на території.

3. Переважна більшість мешканців госпітального округу має отримувати медичні послуги у своєму окрузі.

Вважається виправданим, коли щонайменше 95% мешканців віддає перевагу лікуванню у власному окрузі, а не в сусідньому. Цей критерій дуже важливий для того, щоб під час бюджетного планування не було потреби здійснювати переадресацію видатків між бюджетами. Ще один висновок із застосування цієї вимоги – відмова від формування госпітального округу навколо одного міста чи навіть його частини за принципом “одна велика лікарня – один округ”. Очевидно, що в цьому випадку кількість “чужих” пацієнтів буде суттєвою і стабілізувати цей показник буде неможливо*.

Указані критерії призводять до необхідності формувати райони (як і у випадку з громадами) як територіальні формування доволі великого розміру навколо великого міста з розвинутою медичною інфраструктурою. Випадки “асиметричного диполя” є рідкісними, оскільки не відповідають вітчизняній традиції формування територіального устрою.

---

* У містах (обласних центрах) відсоток пацієнтів, що не є мешканцями цього міста, є більш ніж 15%, але компенсації з відповідних районних бюджетів, де мешкають ці пацієнти, здебільшого відсутні.

На сьогодні МОЗ дотримується думки, що вторинна і третинна медицина повинна фінансуватися з обласного бюджету, тобто госпітальний округ сягає розмірів області. Хибність цієї теорії полягає в тому, що у випадку змішування двох видів послуг у одному бюджеті, кошти передаються у ті бюджетні установи, де їх вартість вища. Фактично це означатиме маргіналізацію певних бюджетних установ навіть там, де вони могли б ефективно працювати. За цього перспектива розвитку фактично залишається лише для обласних центрів, що будуть перевантажені, а послуга віддаляється від споживача, що суперечить принципу субсидіарності.

Під час моделювання районів природними та історичними центрами притягання виявились міста в тих областях, де обласний центр не є надто великим, що дозволяє розвиватися також іншим полюсам, розташованим на відстані 60 – 100 км від цього центру.

Результати проведеного пілотного моделювання громад, а також роботи із моделювання районів (госпітальних округів) дають підстави вважати, що концептуальні засади формування нового адміністративного устрою є достатньо стійкими та життєздатними і за присутності політичної волі можуть бути реалізовані. Для підтвердження дієздатності запропонованих методичних підходів до моделювання районів доцільно було б провести їх моделювання в регіонах та, з урахуванням отриманих результатів, внести відповідні корективи до методики проведення реформи адміністративно-територіального устрою держави.

Література

1. Куйбіда В. С. Генеза територіальної організації України: конституційно-правові аспекти [Текст] / В. С. Куйбіда, І. Я. Заяць. — Х. : Книжковий клуб сімейного дозвілля, 2010. — 480 с.
2. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи [Текст] : монографія / [В. Г. Куйбіда, В. П. Павленко, В. А. Яцюк та ін.] ; Секретаріат Кабінету Міністрів України. — К. : Геопринт, 2009. — 615 с.
3. Гриневецький С. Р. Адміністративно-територіальний устрій. Де вихід? / С. Р. Гриневецький // Дзеркало тижня [Текст]. — 2013. — № 18. — 24 трав.
4. Ткачук А. Ф. З історії реформ адміністративно-територіального устрою України 1907–2009 [Текст] / А. Ф. Ткачук, Р. Ф. Ткачук, Ю. І. Ганушак. — К. : Леста, 2009. — 128 с.
5. Фашевський М. І. Методологічні засади адміністративно-територіального устрою України / М. І. Фашевський, Л. Г. Чернюк, О. М. Фашевська // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Економічний простір України: регіоналізація та інтеграція в умовах суспільних трансформацій [Текст] : [зб. наук. пр.]. — Вип. 1 (87) / редкол. : Є. І. Бойко (відп. ред.) ; НАН України ; Ін-т регіональних досліджень. — Львів : [б. в.], 2011. — С. 12—20.
6. Гриневецький С. Р. Адміністративно-територіальний устрій...
7. Куйбіда В. С. Генеза територіальної організації України... — 480 с.
8. Фашевський М. І. Методологічні засади адміністративно-територіального устрою України... — С. 12—20.
9. Ганушак Ю. І. Територіальна організація влади [Текст] : монографія / Ю. І. Ганушак. — Львів : Астролябія, 2013. — 166 с.
10. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи... — 615 с.

11. Концепція реформування громад базового рівня. Модель для Сумщини [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.crps.sumynews.com/policy-development/the-concept-of-reforming-the-community-baseline/item/54-konceptcziya-reformuvannya-gromad-bazovogo-rivnya-model-dlya-sumshhyny.htm>.

12. Адміністративно-територіальна реформа: від моделювання до реалізації. Інформаційні матеріали для Херсонської області [Електронний ресурс] / Херсонське міське громадське об'єднання “Ліга-Про”, Херсонська міська друкарня. — Режим доступу : <http://www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2009/10/khersonzbirkaatu.pdf>.

13. Врублевський О. Територіальна реформа: від моделювання до реалізації. Інформаційні матеріали для Хмельницької області [Електронний ресурс] / О. Врублевський, В. Артеменко. — К. : ІКЦ “Леста”, 2006. — 88 с. — Режим доступу : http://polonne.ucoz.ua/_ld/0/1_1170769923_Hmel.pdf.

14. Молодожен Ю. Приклади моделювання адміністративно-територіального устрою Савранського району Одеської області / Ю. Молодожен, М. Базей // Теоретичні та прикладні питання державотворення [Електронний ресурс]. — 2008. — № 2. — Режим доступу : www.br.com.ua/referats/Economical_topics/121139.htm.

15. Номенклатура територіальних одиниць для статистики (NUTS) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.egu.org.ua/?page=1227>.

16. Ткачук А. Ф. З історії реформ адміністративно-територіального устрою України 1907–2009... — 128 с.

17. Фащевський М. І. Методологічні засади адміністративно-територіального устрою України... — С. 12—20.

18. Ганущак Ю.І. Територіальна організація влади... — 166 с.

19. Там само. — 166 с.

20. Методичні рекомендації щодо збору інформації та попереднього аналізу можливості формування дієздатних громад у регіонах [Електронний ресурс] : Рішення колегії Мінрегіонбуду № 93 від 23.12.2008 р. — Режим доступу : www.minregion.gov.ua.

21. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи... — 615 с.

22. Про місто Севастополь – місце дислокації Військово-морських Сил Збройних Сил України [Електронний ресурс] : Законопроект № 9699 від 13.12.2012 р. / [нар. деп. Ганущак Ю. І., Яценюк А. П.]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=42315.

Yu. Hanushchak

MODELLING OF ADMINISTRATIVE AND TERRITORIAL UNITS AS A STAGE IN PREPARATION OF THE REFORM OF ADMINISTRATIVE AND TERRITORIAL STRUCTURE

Practical issues of modelling new administrative and territorial system of Ukraine in part of communes' formation, the stages of their solutions are described. The approaches on modelling of new districts are suggested. Generalized results of conducted modeling are given.

Key words: administrative and territorial system, administrative and territorial units, modelling of administrative and territorial system, commune, district, county